

NAMRUN İĞNE OYALARI

Doç. Dr. Taciser ONUK G. Ü. Mesleki
Eğitim Fakültesi, Uyg. San. Eğt. Bölümü.

Toplumların Sanat duyarlılığını en kesin ve açık biçimde o toplumun süsleme sanatlarında görmek mümkündür.

Doğal coğrafi konumu ve tarihi geçmişi nedeniyle birçok uygarlığın beşiği olan Anadolu Halk Sanatı konusunda Dünyanın en zengin kaynak ve arçlarına sahiptir.

Türk Süsleme Sanatınının gerek İslamiyet öncesi gerekse İslamiyet sonrası

Türklerin hakimiyet kurduğu pekçok coğrafi bölgelerdeki süsleme geleneklerinden etkilenmiş olması doğaldır. Ancak bu etkilenme ço kısa bir zaman dilimi içinde kilmış , gerek renk, motif ve kompozisyon yönlerinden gerekse,Türlere özgü sadelik yönünden Türk duyuş ve düşüncesinin en önemli aracı haline gelmiştir.

Türk Süslemesi uygulandığı alanın bütünlüğünü bozmadan o esere ayrı bir ahenk ve güzellik katan. En basit gibi görünen bir motifin ardında binlerce yıllık bir kültür oluşumunun gelenekleri, görenekleri, efsaneleri ve inançları bulunmasına rağmen, bu basit motif, Türk Kültürünün potasında erimiş ve yeni bir anlatım ve ifade zenginliği kazanmıştır. İşte bu nedenle el sanatları bir ulusun kültürel kişiliğini toplumların dünkü ve bugünkü yaşam biçimlerini yansıtan en canlı ve anlamlı belgelerdir.

Geleneksel Kültürümüzün yeni kuşaklara geçmişten günümüze gelebilen, süsleme ve süslemek amacıyla kullanılan ve tekniği örgü olan iğne oyaları sadece Türk'e özgü bir el sanatıdır.

İğne oyalalarının özetHkleri şöyle sıralanabilir.

1) İletişim aracı olarak İğne Oyaları ;

Anadolu insanı geleneksel yaşantısının gereği olarak tüm yaşamış ve yaşamamış duygularını büyük bir iştenlikle iğne oyaları aracılığı ile dile getirmiştir. Namrun iğne oyalalarının birer name ve sözsüz konuşma aracı olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Toros dağlarının bazı dağ köylerinde yaptığımız bir araştırmaya göre; yeni gelin belli bir süre geleneklere göre evinde istediği zaman istediği şekilde konuşmayı, Yeşilin çeşitli tonlarıyla işlenen oylar, yeni gelinin evinden ve eşinden memnun olduğunun, sarı renkli oya mutsuzluğun ifadesidir. Çakır diken isimli oya gelinin Kayınvaldeye "Bana diken gibi bakma" mesajını iletirken, morsümbül aşık kızı, pembe sümbül miraslı kızı, beyaz sümbül bağıllığı anlatır. Başına birer oyalı yazma örten gelin, eşi ile arasının iyi olmadığını anlatmaya çalışır. Yayla gülü gençlik ve güzellik ifadesidir. Yonca, dilek ve şans olarak kullanılır. Altmış akıl yetmiş fikir isimli oya fikrin akılla birlikte daha önemli olduğunu anlatır.

Namrun iğne oylarında tespit edilen 85 örnekte başta çiçek, böcek, geometrik biçimler ve işlenmeyle uygun başka şeylerin de konu edildiği, bunlardan özellikle çiçeklerin gerçekçi bir biçimde, öteki konuların ise özgün ve özgün anlatımla gerçekleştirildiği görülmüştür. Ortak renkler Yeşil Sarı ve Sarının tonlarıdır.

Oylar iki grupta toplanmaktadır.

1- Doğadan esinlenerek işlenenler.

2-Yalnız iğne oylarına özgü olup kuşaktan kuşağa geçen ve giderek soyutlaşmış öğeler.

2- İğne oyları yaşadıkları çağa tanıklık eder. "Otel Odaları" isimli oya otelcilik geleneğinin oyası üretildiği bölgedeki yerleşim ile ilgilidir.

3- İğne oyları boş zamanları değerlendirirken yararlı bir uğraş ortamı yaratır.

4- İğne oylarının toplumsal özelliği eğitim için ayrı bir çözüm yoludur..

İğne oyları genellikle birlikte toplu halde üretilir. Böylece toplumsal dayanışma, paylaşma dostluk arkadaşlık, yardımlaşma giderek anlam kazanır. Aynı zamanda anlatılan öyküler masallar, bilmeceleer halk edebiyatımızın zenginleşmesine ve kuşaktan kuşağa geçmesine yardımcı olur.

5-İğne oyları Ekonomiye katkıda bulunur.

Teknoloji'nin hızla gelişmesi, zevklerin sürekli değişmesine karşın ülkemizde ve dünyada el sanatları üzerine ilgi giderek artmaktadır. Ancak içerik bakımından hızla değişmekte özgünlüğünü kaybetmekte olan geleneksel el sanatları ülkemizin araştırılıp korunması çeşitli yöntemlerle çoğaltılarak yaygınlaştırılması yeni ve çağdaş yorumlarla maddi kültürümüze katılması ve pazarlanması gereği ortaya çıkmaktadır.

Bu amaçla, geçtiğimiz yıl Kültür Bakanlığı tarafından uygulanan bir proje ile iğne oylarının, Türkiyedeki müzelerde özel koleksiyonlar resmi ve özel kuruluşlardaki envanteri çıkarılmış, öncelik sırasına göre, Namrun, Mudurnu, Nallıhan pilot bölge olarak seçilmişti. Bu bölgelerdeki oya sanatçıları ile görüşülmüş, özgün oylar satın alınmış, bölge özelliklerine göre üretilenler sergilenmiş ve Dosim aracılığı ile pazarlanmıştır.

Özellikle ev kadınları tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanan, bazı hasta ve çalışamıyacak durumda olan ailelerin geçim kaynağı haline gelen bu proje bin süreden beri ne yazık ki uygulamadan kalmıştır.

Türk halkının üstün zevkini zekasını incelik ve yaratıcılığını tamamiyle yansıtan iğne oylarına ilgi giderek artmaktadır.

I. Ö. 2000 Yıllarına ait örnekleri tespit edilen oyların 12. Yüzyılda Anadolu'dan Yunanistan'a oradan da İtalya Yolu ile Avrupa'ya geçtiği tahmin edilmektedir.

Oya bir bezemedir. Süslemek anlamında kullanılan bu sözcük eski Türklerden günümüze kadar kullanıla gelmiştir. 11.Yüzyıl Türklerinde "ev bezendi" " Kadın Bezendi" yani (uragat Bezendi) (avrat bezendi) sözünü kullanıyorlardı. Mısır'daki Memluk Türklerinde de Oya sözü "Oyu" şeklinde telaffuz edilirdi. Kuman Türkleri kumaş ve taş üzerine nakış yapmak işine "ovuylamak" diyorlardı. Oya Kırkız Türklerinde "oyum" şeklinde gelişmiştir.

Bugün Yaşama savaşı veren İğne Oyları, Rize, Konya, Bursa, Kastamonu, İzmir çevresi Balıkesir Gönen, Kütahya Gediz, Muğla, Bafra, Ordu çevresi Bolu ve Namrun da yapılmaktadır.

Namrun (LAMPRON) , yeni adıyla amlıyayla; Tarsus'a 67 km mesafede, Berdan ırmağının iki büyük kolu arasında Toros dağlarının eteklerinde, üç tarafı dağlarla çevrili bir konumdadır. Namrun'un en yüksek noktasındaki kale 11 y. y. yapılmıştır.

Namrun kalesi bu bölgenin tam ortasında bütün alana hakim durumdadır. 1990 da ilçe olan Namrun - amlıyaylada yerli halk kale eteğinde şehirli yaylacılar ise, sıcak yaz aylarında, kalenin etrafında oluşan yedi tepe üzerindeki yerleşim bölgelerinde yaşarlar. Bu semtler, Cuma yakası, MercimeJ<, Kale önü-Kale ardı, çuvalgı, tepensesi, ayirekinliği, göbret gibi yöresel olarak isimlendirilmişlerdir.

İğne oyası üçbin civarındaki yerli halk tarafından yapılmaktadır.

Türk halkının üstün zevkini, zekasını, incelik ve yaratıcılığını tamamiyle yansıtan İğne Oyaları "Oya Gibi" sözü ile de güzellik sembolü olmuştur.

- Taciser, Onuk. İğne Oyaları Needleworks. Türkiye İş Bankası. Kültür Yayınları. Sanat Dizisi NO: 36 (Ankara 1989. 2. Baskı), s.7.

Amerika Colorada Üniversitesi, Avrupa El Sanatlarını tanıtan bir film ve kitap projesi sadece Namrun iğne oyalarına yer verilmesi planlanmıştır.

Ayrıca Namrun İğne Oyaları Unicef Kartpostallarına konu olarak seçilmiştir. Ancak bu ilginin yeterli olduğu söylenemez.

Bu konuda Milli Eğitim ve özellikle Kültür Bakanlığına büyük görevler düşmektedir.

Araştırmalaradra yardımcı olmak, araştırmalara kaynak, malzeme, maddi imkan, örnek, araç-gereç bakımından yol gösterecek, geleneksel el sanatlarımızın özgünlüğü bozulmadan üretilip çoğaltılarak pazarlanmasını sağlayacak bir kuruluşa ihtiyaç olduğu açıktır.

İğne oyalarının kalite renk desen ve bölge özellikleri bozulmadan geliştirilebilmesi için mucize ve şahıslarda bulunan özgün örnekler malzeme motif ve renk olarak karakterlerini hiç

değiştirmeden üretilmesi ve tanıtılması ve pazarlanması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, yalnız Türk'e özgü bu kültür hazinelerinin ulusal ve evrensel kültürdeki yeri ve önemi belirlenecektir kanısındayız.